

Taimekaitsevahendid ja väetised ohustavad tundlikel aladel põhjavett

KESKKONNAGENTUUR

Riigikontrolli värske audit märgib, et hoolimata riigi seatud piirangutest ja toetustest, suureneb põhjavee saastumine väetistest pärit nitraatidega. Põhjaveete jõuavad ka taimekaitsevahendite jäägid.

IVAR SOOPAN

ivar.soopan@maaleht.ee

Riigikontrolli täna avaldatud audit "Riigi tegevus põhjavee kaitsmisel" selgitas, kas tegevused, millega riik takistab põhjavee saastamist või raiskamist, tagavad inimestele ohutu joogivee ning põhjaveest sõltuvate jõgede, järvede ja soode säilimise.

Leiti, et suurele osale Eesti inimestest on kättesaadav puhas joogivesi ning põhjaveekaitset on hakatud täpsemalt kavandama.

Poolestajaleheküljelise analüüsi kokkuvõtte toob aga välja ka puudused, mis ohustavad põhjavee kvaliteeti. Näiteks väetised ja taimekaitsevahendid. Riigikontroll märgib, et nende jääkide hulk põhjavees kasvab.

Mürgikogused suurenevad

Oluliselt enam on hakatud kasutama ka taimekaitsevahendeid. Kui 2011. aastal turustati taimekaitsevahendeid (toimeaine kogusega) 461 tonni, siis 2015. aastal juba 691 tonni.

Põllumajandusuuringute Keskuse uuringuist ei ilmne, et toetust saanud isikud, eelkõige keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saajad, kasutavad taimekaitsevahendeid vähem ja säästlikumalt.

Ehkki aastatel 2007–2014 töötlesid keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saajad vähem põllumaad kui otsetoetuse saajad, oli neil pestitsiidide toimeaine kogus pinnatihiku kohta suurem, mistõttu statistiliselt olulist erinevust toetustüüpide vahel polnud.

"Keemilise saaste suurenemise oht keskkonnale, vee kvaliteedile avaldus mõlema toetuse tüübi korral. Seda kinnitab ka pestitsiidide kasutamise trend," märgib audit.

Riigikontrolli hinnangul on pestitsiidide kasutamise suurenemine ohu märk ja riik ei tohiks sellele suundumusele reageerimisega hiljaks jääda.

Nitraaditundliku ala seireandmeid nähtub, et 2016. aastal leiti 46 seirepunkti proovis taimekaitsevahendite jääke, kusjuures pestitsiidide ühele piirväärtuse (0,1 µg/l) üheksa seirepunkti vees (20%). Seda on enam kui eelmistel aastatel.

"Mõned tuvastatud ainetest pole ametlikult kasutamiseks üldse lubatud," kirjutab Riigikontroll.

Probleeme on ka väetise kasutamisega. Audit näitas, et Pandivere-Adavere nitraaditund-

likul alal kasutatakse lämmastikväetist üleliia. Et saagiolusid mõjutavad paljud muud tegurid, eelkõige aga ilmastik, võivad ebasoodsate ilmastikutingimuste tagajärjel lämmastikuühendid leostuda ja põhjavee seisund halveneda.

Kuna Eestis kasutatakse väetisi Euroopa keskmisest vähem, pole riik soovinud sätestada kaitsmata põhjaveega aladel reaalselt toimivaid piirväärtusi väetiste laotamise kogustele.

Riigikontrolli kogutud andmete põhjal on tegelik lämmastikväetise kasutamine nitraaditundlikul alal praegu ligi kaks korda väiksem kui lubatud maksimumkogus. Seetõttu võib reostuse suhtes tundlikumatel aladel kasutada suurte saakide ootuses rohkem väetist, kui keskmine saagikus lubaks eeldada.

"Järelevalve väetiste koguselise kasutamise ja sellele vastava saagikuse üle on nõrk," märgib Riigikontroll.

Põllumajandusuuringute Keskus (kes on maaelu arengukava keskkonnatoetuste hindaja) on võrrelnud maaelu arengukava keskkonnatoetuse, põllumajanduse otsetoetuste ning mahetoetuse toel haritud põlde ja neilt pärinevat saadet. Keskuse tehtud pikemaajalised uuringud drenivee kohta mitmes Eesti piirkonnas, millest üks piirneb nitraaditundliku alaga, näitavad, et probleeme nitraatidega esineb kõigis toetusrühmades.

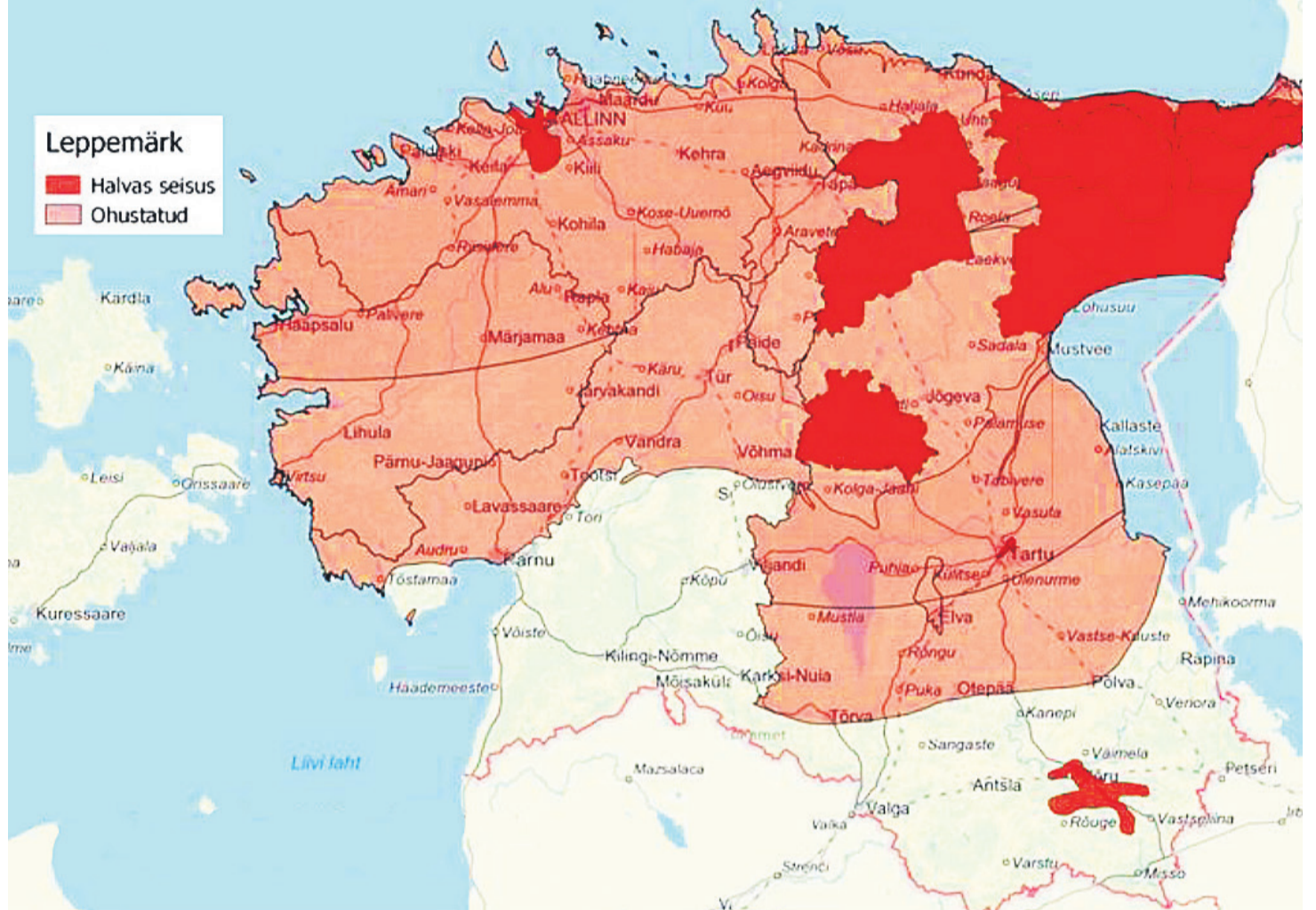
Otsetoetuse saajate põldudel ületas drenivee keskmine nitraatide sisaldus lubatud piirnormi (üle 50 mg/l) ning ka keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saajatel oli põlde, kus selle sisaldus ületas piirnormi.

Suhteliselt suur oli nitraatide sisaldus ka mahepõldudel, ületades looduslikku taset (0–5 mg/l) mitu korda.

Nitraaditundlikul alal on suurem oht, et väetiste kasutamine saastab põhjavett. Võttes arvesse, et seireandmete kohaselt on nitraatide sisaldus selle ala põhjavees suurenenud, peavad maaeluministerium ning keskkonnaministerium suutma edasise kasvutrendi peatada selle kaudu, et juurutatakse keskkonda säästev põllumajanduspraktika ning vajaduse kor-

Riigikontrolli hinnangul on pestitsiidide kasutamise suurenemine ohu märk ja riik ei tohiks sellele suundumusele reageerimisega hiljaks jääda.

Halvas seisus ja ohustatud põhjaveekogumid

Suhteliselt suur oli nitraatide sisaldus ka mahepõldudel, ületades looduslikku taset (0–5 mg/l) mitu korda.

ral piiratakse ka väetise kasutamist, leiab Riigikontroll.

"Riik peab tagama, et arvestades võimalikku saagikust, ei kasutataks liiga palju väetist ning et väetis laotataks õigel ajal," teatab audit.

Väetist liiga palju

Väetamisplaanide ja põlluraamatuid ei pea taotlejad PRIA-le taotluse esitamise käigus esitama ja neid dokumente kontrollib amet 5% taotlejate kohapealse kontrolli käigus.

Nii selle tõttu kui ka seepärast, et statistikaamet lõpetas 2014. aastal tootjatelt mineraalväetiste kasutamise kohta andmete kogumise, on oluliselt raskestatult nitraadireostuse analüüsimine. Põllumajandusamet koondab andmeid ainult turusta-

tud väetiste kohta, ja seda koguse, mitte toimeaine järgi. Nitraaditundliku ala kohta eraldi pole andmeid kunagi koondatud.

Kuna riigil andmeid pole, küsis Riigikontroll väetise kasutamise andmeid tootjatelt, kes tegutsesid auditi valimisse kuulunud nitraaditundlikul alal ja väljaspool seda.

Andmetest selgus, et nitraaditundlikul alal tegutsevad keskkonnatoetuse saajad kasutasid lämmastikväetist kõige suuremas koguses, kuigi väiksemad väetisekogused säästaksid kaitsmata põhjavett.

Kuna põhjavette leostub vaid see osa toitainetest, mida taimed ei omasta, tuleb väetiste kasutamist vaadelda võrdluses saadud saagi kogusega.

Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saajad, kes kuuluvad Riigikontrolli valimisse ja tegutsesid nitraaditundlikul alal, said 2016. aastal teravilja keskmiselt 3,4 t/ha ja sellisele saagile vastav lämmastikukogus on 90 kg/ha, mitte 130 kg, nagu tegelikult kasutati.

Riigikontrolli hinnangul tuleks nitraaditundlikul alal senisest rohkem piirata põhjavee kaitsmatuse tõttu pinnatihiku lubatavat lämmastikukogust.

Praegu kehtivad väetise piirväärtused nitraaditundlikul alal on sellised, mis julgustavad tootjaid saama sellest kuni kolm korda suuremat saaki: maksimaalselt lubatud norm – 120 kg mineraalset väetist pluss 170 kg sõnnikulämmastikku vastab te-

NITRAADID

Tundlikul alal olukord halveneb

Inimese tekitatava reostuse suhtes on tundlikumad alad, kus maapinnalt tulenev reostus jõuab kiiresti põhjavette. Seejuures on kõige tundlikumad karstialad, mis on levinud Põhja- ja Kesk-Eestis ning saartel.

Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala seireandmed näitavad, et põhjavee seisund selles piirkonnas on järjest halvenenud.

Võrreldes 2016. aasta tulemusi pikaajalise (2001–2015) keskmisega, on kogu nitraaditundlikul alal suurenenud nitraadisaldus 68%-l ja vähenenud 23%-l seirepunktides.

Kui seni olid halba seisundisse arvatud seal asuvad kaks põhjaveekogumit, siis saastamise jätkumisel ulatuses, mida näitavad nitraaditundliku ala seireandmed, võib halba seisundisse sattuda ka seni heas seisundis olev (kuid ohustatud) siluri-ordoviitsiumi Pandivere põhjaveekogum Lääne-Eesti vesikonnas.

ravilja puhul saagitasemele 10 t/ha.

"Sellisena ei toimi veeseadusega sätestatud väetise piirang tegeliku piirajana, arvestades asjaolu, et tegelik saagikus oli ka keskkonnasõbraliku majandamise toetuse saajatel, kes kuulusid Riigikontrolli valimisse, vahemikus 1,6–4,1 t/ha," selgitab audit.

Võrdluseks – viimase kümne aasta teravilja saagikuse keskmine kogu riigis oli statistikaameti andmetel 3,1 t/ha.

Probleem on piirkonniti

Maaeluministeriumi hinnangul ei ole tõenäoline, et väetist kasutataks ülemäära palju, sest Eestis pannakse seda põldudele

tunduvalt vähem kui ELis keskmiselt, ning kuna väetised on kallid, on ka põllumeeste huvi kasutada neid proportsiooniliselt saagikusega.

Riigikontroll rõhutab, et nitraadiprobleem ei ole terav kogu riigis, vaid üksnes kaitsmata põhjaveega aladel.

Enim on reostunud keskmise sügavusega kaevud. 2016. aastal oli 17 protsendil neist kaevudest põhjavee nitraadisaldus üle lubatud piirväärtuse.

"Tõhusam on piirata kõikide lämmastikväetiste kasutamist tundlikel aladel kui võidelda reostuse tagajärgedega. Väetiste kasutamisega ei tohiks korvata muude agrotehniliste võtete puudujääke ja muutliku ilmastiku mõju," leiab Riigikontroll.